

141. Edgar Allan Poe, Případ pana Valdemara, Praha, Václav Pour 1948 – Brno, František Janás 1990. Vazba 1991, celokožená, francouzská, černá oázní kozina, plastická inkrustace potažená červenou oázní kozinou/Soukromý majetek
142. Edgar Allan Poe, Případ pana Valdemara, Praha, Václav Pour 1948 – Brno, František Janás 1990. Vazba 1991, celokožená, francouzská, světle zelená oázní kozina, plastická inkrustace s aplikací barvené přírodní kůže, zlacení/Soukromý majetek
143. Edgar Allan Poe, Případ pana Valdemara, Praha, Václav Pour 1948 – Brno, František Janás 1990. Vazba 1991, celokožená, francouzská, tmavě hnědá oázní kozina, plastická inkrustace potažená oázní kozinou, zlacení/Soukromý majetek
144. Edgar Allan Poe, Případ pana Valdemara, Praha, Václav Pour 1948 – Brno, František Janás 1990. Vazba 1991, celokožená, francouzská, inkrustace reliéfních prvků, potažených třemi odstíny oázní koziny, slepotisk/Soukromý majetek
145. Edgar Allan Poe, Případ pana Valdemara, Praha, Václav Pour 1948 – Brno, František Janás 1990. Vazba 1991, celokožená, francouzská, inkrustace reliéfních prvků, potažená oázní kozinou, slepotisk/Soukromý majetek

JUBILEA

Půl století činnosti v Národním muzeu v Praze PhDr. Jaroslav Vrchotka, CSc. (1947–1995)

Setrvat ve svém povolání tak dlouhou dobu a zůstat v kontaktu i nadále v nejlepších vztazích k bývalým spolupracovníkům je jistě velkým úspěchem a životním uspokojením. Vzpomínky na dobu strávenou v tak proslulém a slavném vědeckém ústavu vedly k sepsání těchto stránek. Činím tak na popud přátel a spolupracovníků.

Narodil jsem se 30. 8. 1926 v Lázních Kynžvartě v rodině četnického státního strážmistra. Obecnou školu, menšinovou českou školu v rodišti jsem navštěvoval v letech 1932–1936. Mezi žáky bylo asi 10 Čechů a asi stejný počet německých dětí, které se nikdy česky nenaučily. Mluvili jsme tedy převážně německy o přestávkách, neboť my Češi jsme německy většinou uměli.

V roce 1935 bylo v Chebu zřízeno české gymnázium, a roku 1936 jsem tam s bratrem nastoupil jako primánek. V říjnu 1936 byl otec přeložen do Nýřan u Plzně a my jsme přešli na Masarykovo státní reálné gymnasium v Plzni. Přišli jsme mezi žáky, kteří měli oproti nám dokonalé znalosti ve všech předmětech, takže přestup přinesl velké problémy a nutnost doplnit si mnoho nových znalostí. S tímto nedostatkem jsme se s bratrem usilovně a dlouho potýkali. V roce 1939 došlo k obsazení zbytku republiky, k zřízení Protektorátu Čech a Moravy a Nýřany, ač převážně české město, bylo připojeno k Říši. Byli jsme vysídleni obvyklým způsobem – deportací v nákladním vlaku a skončili jsme v Chrástu za Plzní. Pokračovali jsme ve studiu v plzeňském gymnasiu až do roku 1944. Tehdy nám uzavřeli gymnasium nacisté a my

Současná podobizna od Pavly Burdové (pastel).

jsem odešli na totální nasazení, na práci pro civilní obranu. Po válce v roce 1945 jsem pracoval půl roku v Západočeských uhelných dolech ve Zbůchu. V únoru 1946 jsem získal ubytování v Praze a zahájil svá studia na Filosofické fakultě KU v Praze a to v oborech všeobecné dějiny a anglický jazyk.

V roce 1948 jsem zde přidal studium vědeckého knihovnictví v knihovnických kurzech téže fakulty. Studium jsem ukončil složením státních zkoušek v těchto třech předmětech. Od roku 1956 do roku 1964 jsem absolvoval postgraduální studium opět na Filozofické fakultě KU v Praze, které jsem ukončil obhájením kandidátské práce a příslušnými zkouškami.

Pokračoval jsem ve studiu vědeckého směru v oblasti historie a ukončil jsem ho složením dvou rigorózních zkoušek z pomocných věd historických a českých dějin. Měl jsem vynikající vysokoškolské profesory, v předmětech anglických to byli prof. B. Trnka, Z. Vančura a J. Osíčka, v předmětech historických prof. V. Chaloupecký a V. Dobiáš. Mými examinátory v historických oborech byli prof. V. Vojtíšek, prof. J. Polišenský a prof. F. Graus. Knihovnické kurzy na FF vedl prof. Vojtíšek a doc. Z. V. Tobolka.

3. 10. 1952 jsem byl prohlášen doktorem filozofie. Po úspěšném postgraduálním studiu jsem získal v roce 1964 titul kandidáta historických věd.

1. 12. 1947 jsem nastoupil ještě jako student do Národního muzea v Praze jako aktuární elév s platem 350 Kčs měsíčně. Od nástupu do poloviny roku 1949 jsem pracoval v historicko-archeologickém oddělení, pak jsem přešel do Knihovny Národního muzea jako katalogizátor. Časem jsem přešel na další místa v Knihovně NM, obnovil jsem válkou ochromenou výměnu publikací rozšířením partnerů

Zahájení výstavy v Muzeu knihy v roce 1966.

v cizině a postupně rozvíjel rozsah výměn podle omezených možností tehdejšího rozvíjení styků s cizinou. Přes tato omezení vzrostla mezinárodní výměna publikací Knihovny NM několikanásobně.

Ředitelem Knihovny NM byl tehdy Dr. Miloslav Novotný. Byl to známý literární historik, dlouholetý vedoucí oddělení KNM – Literárního archivu, který pracoval v NM od roku 1924 a budoval Literární archiv spolu s jeho zakladatelem Dr. Josefem Volfem, dlouholetým pracovníkem a posléze ředitelem KNM (1927–1937). Dr. Miloslav Novotný vedl KNM v letech válečných za komplikované situace nacistických zásahů do správy hlavně LA, ale také při přemísťování a ochraně sbírkových fondů před hrozbami válečných událostí a jejich stěhování do bezpečných úkrytů mimo Prahu. Po konci války nastal převoz fondů zpět do hlavní budovy NM a velmi obtížné zajišťování obrovského množství konfiskovaných fondů, které NM převzalo.

V roce 1951 nastoupil do vedení knihovny dosavadní katalogizátor, prof. Antonín Mrkvička, knihovník málo známý v oblasti muzeologické a knihovnické. Byl to člověk uzavřený, který nekomunikoval běžně se svými spolupracovníky a prosazoval opatření, které nebyly akceptovány ani kolektivem KNM ani širší knihovnickou veřejností. A. Mrkvička působil v NM od roku 1941 do 1952, kdy byla jmenována ředitelkou Dr. Jaroslava Václavková, literární historička, manželka Dr. Bedřicha Václavka. Stála v čele KNM tři roky a přešla v roce 1953 do Památníku národního písemnictví. Ředitelem KNM se stal Dr. Karel Švehla, který pracoval v NM od roku 1946 a byl dlouholetým vedoucím oddělení periodik. Byl to ředitel oblíbený u valné většiny spolupracovníků a zajistil i spolupráci se všemi knihovnami vědeckého charakteru a i s odbornými institucemi knihovnickými. Byl stálým členem Ústřední knihovnické rady, založil i síť muzejních knihoven, která měla pak důstojné postavení v celé síti knihoven. V KNM působila řada významných vědeckých pracovníků, jakým byl Dr. Josef Tichý, CSc. dlouholetý správce sbírky rukopisů, Dr. Miriam Bohatcová – Daňková, CSc., správkyň sbírky prvotisků a starých tisků, Dr. Pravoslav Kneidl, správce zámeckých knihoven a mnoho dalších.

Ředitelem KNM jsem byl jmenován v roce 1971 po návratu ze své téměř dvouleté stáže jako stipendista Nadace Alexandra von Humboldt, kterou jsem získal v roce 1968.

Spravoval jsem zároveň i oddělení rukopisů, inkunábulí a starých tisků, kde jsem se zaměřil na zpracování a publikování soupisů inkunábulí KNM, které bylo ukončeno vydáním katalogu nakladatelství Koniasch Latin Press v roce 2001. Bylo to vyvrcholení dlouholeté činnosti na zpracování jedné z nejvýznamnějších částí našich historických fondů a dalo výrazný popud k budování úplného souboru českých prvotisků, jak jsem definoval v úvodní části našeho katalogu. Sborník byl věnován památce Dr. Jitky Šimákové, která se významně podílela na tomto díle. Katalog prvotisků je významným počinem, který patří k úspěchům naší knihovnické činnosti.

Jedním z velkých úspěchů v oblasti knihovnědy patřilo i založení a působení Muzea knihy. Vzniklo z iniciativy Dr. Bohumila Lifky, ředitele knihovny Náprstkova muzea, který je znám jako knihovědec, bibliograf, sběratel a knihovník. Muzeum knihy bylo otevřeno v roce 1957 v zámku ve Žďáru nad Sázavou a stalo se významnou součástí našich speciálních muzeí. Bylo pojato jako trvalá expozice KNM,

Setkání v Knihovně NM s prof. Dr. Hermanem Liebaersem, prezidentem IFLA a ředitelem Královské knihovny Alberta I. v Bruselu.

kteřá vedle své vědecké výzkumné práce a podle typického poslání muzeologické činnosti zajišťovala pravidelné roční výstavy, zaměřené na dějiny knihy, knihtiskařského umění, grafiky a knižního umění. Od roku 1960 do roku 1990 bylo v Muzeu knihy uskutečněno na 30 výstav, které zaznamenaly velký úspěch u návštěvníků i zahraničních příbuzných institucí. Muzeum knihy ve Žďáru se stalo i centrem činnosti těchto institucí ve světovém měřítku. Díky svým hojným stykům s kolegy zahraničních institucí a svým častým pobytech v nich jsem se stal funkcionářem Mezinárodní federace knihovnických organizací IFLA, kde jsem zastával významnou funkci 4 roky jako sekretář a další 4 roky jako předseda Sekce vzácných a cenných knih. V organizaci IFLA jsem zřídil pracovní skupinu pro Muzea knihy (Working Group of Museums of the Book), která pořádala pracovní porady a setkání představitelů těchto organizací a pracovala intenzivně na zpracování příručky o muzejích knih ve světovém měřítku. Byly zpracovány zásady činnosti muzeí knihy jako úvodní části chystané příručky, vydané tiskem v odborném časopise, byla zpracována velká část vlastního soupisu. Vydání bylo přerušeno rozpadem východního bloku, neboť

přehled podle zemí byl rozvrácen zánikem SSSR a socialistických zemí. V té době vydali kolegové z bývalé Leninovy knihovny v Moskvě bez dohody se mnou vlastní soupis muzeí knihy, do kterého byla uvedena i všechna literární muzea podle sovětského pojetí. Soupis nemohl být přijat jako oficiální publikace IFLA.

Mezinárodní spolupráce byla soustavně rozvíjena i v oblasti knihovědného bádání včetně mezinárodních setkání, bádání v zahraničních sbírkách i pobyty zahraničních přátel spojených se studiem našich fondů. Nejužší styky měla Knihovna NM s Gutenbergovým muzeem v Mohuči, kde jsem měl možnost studovat s podporou Nadace Alexandra von Humboldt, která mně poskytla grant v rozsahu asi dvou let.

Díky tomu jsem mohl pracovat v nejvýznamnějších knihovnách evropských v Německu, Anglii, zemích Beneluxu, v Rakousku, Polsku, Maďarsku, Bulharsku atd.

V roce 1983 jsem získal stipendium Informační agentury Spojených států amerických ve skupině 8 zástupců z evropských zemí z oblasti muzejnictví. Měl jsem možnost navštívit významné instituce (včetně knihoven) ve všech velkých ústavech v USA od Washingtonu až po San Francisco. Byla to vynikající příležitost k získání mezinárodních zkušeností. Jako představitel IFLA jsem navštívil knihovny ve Španělsku, Portugalsku, Jugoslávii, Finsku, Rusku a dalších zemích.

Celých asi 40 let jsem se věnoval i dějinám českého knihtisku, hlavně otázkám jeho počátků a českého tisku Kroniky Trojanské.

Ve svém bádání jsem měl možnost konzultovat tuto otázku s řadou zahraničních badatelů velkého významu. Mezi ně patřily i osobnosti, jako byl zakladatel Gutenbergova muzea v Mohuči a katedry knihovny tamní univerzity J. Gutenberga, jakož i společnosti Jana Gutenberga prof. Dr. Aloys Ruppel, jeho nástupce prof. Dr. Helmut Presser, prof. Dr. Severin Corsten, prof. Dr. Horst Kunze, prof. Dr. Friedhilde Krause a mnoho dalších z vědeckých ústavů celého světa.

Velký význam měl styk a konzultace s prof. Ferdinandem Geldnerem, ředitelem Státní knihovny v Bambergu a později vedoucím oddělení prvotisků Bavorské státní knihovny v Mnichově. Byl největším znalcem knihtisku v Bambergu. Měl jsem možnost studovat ve velkém počtu slavných knihoven hlavně ve fondech prvotiskových se zaměřením na prvotisky české a to jak v USA, tak v Rusku a především v Německu, Velké Británii, Rakousku, Francii, ve Švédsku a mnoha dalších. Shromáždil jsem rozsáhlé excerpta a poznatky pro další knihovědná zkoumání.

V oblasti spolupráce na knihovnické oblasti domácí jsem se snažil pokračovat a zajišťovat spolupráci jak s předními knihovnami v čele s Národní knihovnou, kde jsme měli vždy dobré kontakty, stejně tak i s dalšími institucemi celé sítě českých a moravských knihoven.

Stal jsem se po svém předchůdci členem Ústřední knihovnické rady, za celou dobu svého působení v NM. Pokračoval jsem i v řízení Oborové komise knihoven muzeí a galerií ÚKR, kde jsme zavedli každoroční setkání knihovníků těchto institucí v rozličných městech republiky, která umožnila řešení problémů těchto odborných sbírek, sjednocovat způsoby činnosti a vyměňovat vzájemně zkušenosti.

Kolegové z KNM na zahradě u dr. J. Vrchoťky.

Dr. Jarmila Kučerová, dr. Martin Sekera, dr. Jaroslav Vrchoťka, dr. Eva Lachmanová a P. Filip Zdeněk Lobkowicz, O. Praem. (zprava).

Jubilant při odborné debatě. Foto: Eva Lachmanová.

Tato setkání pokračují, jsou velmi oblíbená a celkem bylo již 35 takových seminářů.

Od roku 1971 jsem redigoval Sborník Národního muzea, řadu C, který jsem záměrně orientoval na problematiku knihovnickou a knihovědnou a se zaměřením na sbírky Národního muzea.

SNM, řadu C, jsem redigoval 20 let a s potěšením konstatuji, že úspěšně pokračuje ve své činnosti. Sám jsem zpracoval řadu příspěvků s podrobným zpracováním popisů unikátů ze sbírek KNM, pravidelně každoročně i podrobné zprávy o činnosti KNM v jednotlivých letech i zprávy o významných událostech v Knihovně Národního muzea.

Z velkých výstav, které jsem instaloval v NM, bych se chtěl zmínit o velké výstavě J.A. Komenský a Národní muzeum 1970 v hlavní budově NM, o výstavě Mandragora z roku 1976 a hlavně o zdařilé výstavě Oldřicha Menharta v Gutenbergově muzeu roku 1968, která měla velký mezinárodní ohlas a byla instalována i v Offenbachu.

S výsledky práce v NM jsem spokojen, i když se všechna předsevzetí nepodařilo uskutečnit. V roce 1977 jsem byl jmenován statutárním náměstkem generálního ředitele muzea. Je hodně zpracovaných, ale nevydaných prací, které se nerealizovaly pro pracovní zatížení při řízení této instituce. Po odchodu do důchodu, vlivem osobních a rodinných událostí a následně zdravotních potíží, se práce oddalovaly. Snažím se doplnit a předat vše svým pokračovatelům a snad i zpracovat další své poznatky.

S uspokojením hledím zpět na svou činnost v NM. Pracoval jsem s hlubokým zanícením, nesmírně jsem si vždy vážil věhlasu NM v našich dějinách a s nadšením jsem se snažil přispět svým podílem k této tradici. Služba v Národním muzeu byla pro mne stálá pocta i životní náplň. Národní muzeum zůstává pro mě navždy místo nezapomenutelné.

S radostí sleduji nynější zdánlivý vývoj Národního muzea a přeji mu splnění chystaných velkých úprav a rekonstrukcí a hlavně úspěšnou činnost v budoucnosti.

Poblahopřát oslavenci k 85. narozeninám se z Prahy do Čelákovice dne 29. 8. 2011 vydala malá delegace vedoucích pracovníků Knihovny Národního muzea, v čele s ředitelem dr. Martinem Sekerou, PhD. Z Mariánských Lázní přijel také pan děkan P. Filip Zdeněk Lobkowicz, O. Praem., emeritní pracovník KNM.

Gratulace všeho nejlepšího, hlavně zdraví, štěstí, rodinné pohody a úspěchů, přešla do dlouhé diskuze o minulosti, současnosti i budoucnosti Knihovny Národního muzea. Ad multos annos!

Redakce

Mgr. Alena Skwarlová – padesát let v Knihovně Národního muzea

Dne 22. března 2011 se loučil ředitel Knihovny Národního muzea, Mgr. Martin Sekera, Ph.D., se dvěma pracovníci, které odcházely vzhledem ke snížení finančních prostředků na platy zaměstnanců Národního muzea. Jednalo se o Mgr. Alenu Skwarlovou a PhDr. Helgu Turkovou. Kolektiv pracovníků se s nimi rozloučil v prostoru knihoven Františka Palackého a Pavla Josefa Šafaříka v hlavním

depozitáři. Zároveň se jednalo o poslední setkání zaměstnanců Knihovny Národního muzea před plánovanou rekonstrukcí historické budovy Národního muzea.

Je na místě připomenout, že za další čtyři měsíce by Mgr. Alena Skwarlová byla mohla oslavit celkových padesát let práce v Knihovně Národního muzea. Protože rodačka z Prahy (20. 6. 1942), absolventka Střední knihovnické školy, nastoupila do Národního muzea dne 1. 8. 1961. Pracovala při katalogizování bohatých knihovních fondů v oddělení základní knihovny (KNM 1). Při zaměstnání vystudovala vysokou školu na katedře knihovnictví a vědeckotechnických informací na Fakultě sociálních věd a publicistiky Univerzity Karlovy. Její promoce v roce 1971, společná s Mgr. Eduardou Macháčkovou, přivedla do Karolina snad všechny tehdejší pracovníky Knihovny Národního muzea. Byla dlouholetou zástupkyní vedoucí největšího oddělení Knihovny Národního muzea, PhDr. Milady Šírové. A po jejím odchodu do důchodu se stala v roce 1990 vedoucí tohoto oddělení.

Mezi svými spolupracovníky byla oblíbena pro své rychlé, pragmatické řešení problémů a pro pochopení složitosti lidského života.

Vedla hlavní mimopražský depozitář na zámku Peruc, který byl získán Národním muzeem v roce 1955. Přes čtyřicet let se zde ukládaly knihovní fondy a pro studium byly dováženy do Prahy. Když se Národní muzeum muselo zámku vzdát, protože chyběly prostředky na jeho opravu, řídila úspěšně v roce 1996 velké stěhování všech knižních celků do částečně upravených místností v druhém objektu Národního muzea v Terezíně. Tento přesun fondů do určité míry předznamenával nynější velké stěhování muzejní bibliotéky.

Po ztrátě povinného výtisku neperiodické literatury pro Knihovnu Národního muzea od 1. 1. 1996 musela změnit celou akvizici. V náročném agendě řídila nákup tzv. placebného povinného výtisku, na který jsme získali finanční prostředky od svého zřizovatele, Ministerstva kultury České republiky.

Zároveň se v odborném týmu se svými spolupracovníky (KNM 1 a KNM 7) podílela na zpracování přírůstků základní knihovny a vědecké i odborné literatury pro odborná oddělení Národního muzea v integrovaném automatizačním knihovním systému KpWin. Jednalo se o první etapu dlouhodobě plánovaného záměru automatizace Knihovny Národního muzea. Cílem bylo vybudování moderních elektronických katalogů s vícehlediskovým přístupem k fondům.

Z její publikační činnosti je třeba zmínit soupis knihovny Františka Palackého (3 888 svazků), který vydala v Praze roku 1986 společně s Mgr. Květou Makovcovou a s historickým úvodem Dr. Jaroslava Vrchatky, CSc., ve Sborníku Národního muzea v Praze, řady C, sv. XXX, 1985, č. 1–2, 3–4. Je také autorkou části nazvané Oddělení základní knihovny, která vyšla v Průvodci Knihovny Národního muzea, 1999, s. 19–26.

Vedení oddělení předala v roce 2006 své nástupkyni, PhDr. Evě Lachmanové.

Na rozloučenou zkatologizovala osobní knihovnu Pavla Josefa Šafaříka (4 055 svazků) a zpracovala ji v automatizovaném systému KpWin SQL.